

Herakleitos Oturumu Çıktısı

Herakleitos Öncesi

Şimdilerde İyonya Ekolü olarak andığımız ekolün içerisinde bulunan üç okuldan biri olan Milet Okulunun kurucusu olarak kabul ettiğimiz Thales (MÖ 624-546) evreni ve doğayı anlamlandırabilmek amacıyla onun içerisinde barındırdığı çok çeşitli fenomenleri* oluşturan, değişmeyen, sabit kalan *bir şey* bulmak istemektedir. İşte bu çaba, Arkhe arayışının bildiğimiz ilk örneğidir.

Thales ile başlayan bu arkhe arayışı, Milet Okulunun diğer temsilcileri olan Anaksimandros ve Anaksimenos ile devam etmiştir.

Milet Okulunun ardından ise bir diğer İyonya Ekolü içerisindeki Efes Okulunun kurucusu Herakleitos, arkhe'yi arayışı sürdürmüştür.

Herakleitos

Ancak bir farkla: Milet Okulu mensubu doğa filozofları, değişimi ve çokluğu salt görünüş olarak, durağanlığı ve birliği ise bu görünüşün arkasındaki asıl varlık olarak ele alırken bunu *özdeşlik-değişim* dikotomisinde özdeşlik lehine bir hiyerarşi ile neticelendirmişlerdir.

Yani daha basit bir dille; evet, değişim yadsınamaz bir gerçektir ve varlıkların görüngüsü değişmektedir ancak, bu değişimin arkasındaki asli unsur *özdeşliktir*. Yani, değişen şey görüngülerdir ancak arka plandaki durağan/değişmeyen şey değişen bu görüngülerin temeledir ve o şey halen sabittir. Bu, özdeşliğin üstün olduğu bir arkhe anlayışıdır.

Efes Okulunun kurucusu Herakleitos ise burada hiyerarşik üstünlüğü *değişim* lehine neticelendirmiştir. Değişim, metnin kalanında *oluş* olarak da tanımlanarak karşınıza çıkabilir. İkisi de aynı anlamda kullanılmıştır.

Herakleitos'a göre arkhe ateştir. Aslında ateş, onun için bir arkhe olmaktan ziyade bir analogidir; *arkhe olduğunu düşündüğü şeyin temsilidir*: Herakleitos, Kosmos (evren) içerisindeki her şeyin, kutuplara bölündüğü yani karşıtı/zıttı (örneğin sıcak hava ve soğuk hava) ile bir dönüşüm içerisinde olduğunu savunur. Her şey belli ölçüde kendi zıttına dönüşür ve bu oluş kosmos'ta sürekli gerçekleşir. Bu oluşun ölçülerini ve sınırlarını belirleyen şey ise felsefe tarihinde ilk kez Herakleitos'un kullandığı *Logos* 'tur.

Herakleitos'a ait olduğu belirtilen ve Sextus Empiricus tarafından aktarılan řu fragmanların yorumlaması ışığında

“İnsanlar her daim var olan bu logos’u işitmeden önce de, ilk defa işittikten sonra da kavramıyorlar. Her şey bu logos’a göre gerçekleşse de ben onların her birinin doğalarıyla uyumlu olduğunu analiz ederken ve nasıl olduklarını gösterirken bahsettiğim şeyleri ve sözlerimi anlamamış gibi davranıyorlar (*rol yaptıklarını değil, gerçekten anlamadıklarını belirtiyor*). Nasıl diğer insanlar uykudayken ne yaptıklarını hatırlamıyorsa, aynı şekilde bunlar da uyanırken ne yaptıklarının farkında değiller. Logos her şeyde ortak olmasına (*ve günlük yaşamımızın her alanında logos’a göre hareket etmemize*) rağmen birçok insan kendi düşüncesi varmış gibi yaşıyor.” (*akt. Sextus Empiricus*)

Herakleitos, fenomenlerin kendi içerisindeki oluş hallerinin bağlı olduğu, ölçülerini ve sınırlarını belirleyen şeyin logos olduğunu; insanların bunu (logos’u) anlatılmadan ya da anlatıldıktan sonra fark etmeksizin, günlük yaşamlarının içerisinde halihazırda uyguluyor ve buna göre yaşıyor olmalarına rağmen bunu *anlayamıyorlar*. Bahsi geçen bu fragman bana Herakleitos’un logos olarak bahsettiği, oluşun sınırlarını ve ölçüsünü belirleyen şeyin fiziki doğa kuralları olduğunu düşündürdü. Günlük yaşamımızda temel fiziki şeylere riayet edecek şeyler yaparız ancak bunları farkında olmaksızın gerçekleştiririz. En sık örnekle; yerçekiminin olduğunu tecrübelerimizden bilir buna göre davranış sergileriz ancak bunu yerçekimini bildiğimiz için değil, tecrübelerimizin sonucundan yola çıkarak yaparız.

Okunan Kitap

